

Kleine geschiedenis van de fixatie in de gezondheidszorg

Van vrijheidsbeperking naar

In het jaar 2008 overleden acht patiënten door verkeerd gebruik van een onrustband. Sindsdien is er in de gezondheidszorg heel wat te doen over vrijheidsbeperkende maatregelen. Resultaat: een intentieverklaring en een nieuw wetsvoorstel. *It fits* blikt terug op de geschiedenis van de fixatie en zet de actuele ontwikkelingen op een rij.

4 STAPPEN OP WEG NAAR VRIJHEIDSVERBETERING

1. Het IGZ-rapport *Zorg voor Vrijheid*

In 2008 overlijden acht mensen door een verkeerd gebruik van een onrustband. Uit de onderzoeksrapporten van de Inspectie voor de Gezondheidszorg blijkt dat mensen met een verstandelijke of geestelijke beperking of dementie te vaak en te snel worden vastgebonden, opgesloten of gedragsbeïnvloedende medicamenten krijgen toegediend. Dat stelt de IGZ onder andere in het rapport 'Zorg voor Vrijheid' en de GGZ in het project 'Dwang en Drang'.

2. De intentieverklaring

Op 18 november 2008 neemt staatssecretaris Bussemaker het convenant 'Samen naar minder vrijheidsbeperking in 2011' in ontvangst. Daarin staat onder andere dat de betrokken organisaties in 2011 geen onrustbanden meer zullen gebruiken. Het convenant wordt getekend door de Inspectie voor de Gezondheidszorg, een aantal organisaties voor mensen met een verstandelijke beperking en de ouderenzorg*.

*De branche-organisaties Actiz en VGN, de beroepsverenigingen NIP-NVO, NVAVG, NVVA, Sting, V&VN, en de cliëntenorganisaties CG-raad, LOC Zeggenschap in zorg, Platform VG.

Eerste dolhuis in Nederland

Tot de 20e eeuw wonen 'zotten' of 'dorpsgekken' doorgaans bij hun familie. Onhandelbare patiënten leiden tot dan toe vaak een zwervend bestaan. Vanaf 1442 komen er steeds meer 'dolhuizen' in Nederland. Daarin zitten psychiatrische patiënten, maar ook zwakzinnigen, epileptici, en dementerenden.

Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Verblijf in een verzorgingshuis of instelling wordt een recht.

Introductie kleinschalige woonvormen

1442

1841

1968

1970

1980

1988

Krankzinnigenwet. Het idee ontstaat dat geesteszieken lichamelijk ziek zijn en dus medische verzorging nodig hebben. Fixatiemiddelen als dwangstoel en dwangbuis worden veelvuldig gebruikt. De krankzinnigenwet zorgt voor een verbetering van de positie van psychiatrische patiënten.

Opkomst Gekkenbeweging. De Gekkenbeweging voert tussen 1970 en 1980 strijd tegen de instituties en voor de emancipatie van psychiatrische patiënten.

Jolanda Venema. Nederland reageert geschokt op de foto van de zwakzinnige Jolanda Venema – naakt en vastgebonden aan de muur. Jolanda wordt het symbool van de machteloosheid bij de behandeling van ernstig gedragsgestoorde patiënten.

vrijheidsverbetering

3. Ban de band

In 2009 doen 30 zorginstellingen mee aan het *Verbetertraject Ban de Band* van Zorg voor Beter, een initiatief van het Ministerie van WVS. Ze leren hoe ze binnen een half jaar het gebruik van onrustbanden verantwoord kunnen afbouwen. Resultaat: het aantal onrustbanden in de instellingen loopt terug van 334 naar 120. In 2010 kunnen organisaties zich opnieuw aanmelden voor deelname aan het verbetertraject. Ook het *Verbetertraject Vrijheidsverbeterende Maatregelen op maat* biedt alternatieve methodes en technieken voor vrijheidsbeperkende maatregelen. Het aantal fixatievrije zorginstellingen neemt nog steeds toe.

4. Wetsvoorstel Zorg en Dwang

Het ministerie van WVS dient in juni 2009 een nieuw wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer. De wet 'Zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten' moet de wet BOPZ vervangen. Alle mensen met dementie of een verstandelijke beperking worden straks beter beschermd tegen zorg die ze niet willen, dus ook vrijheidsbeperkende maatregelen. Ook mensen die hun wil niet meer kunnen uiten, worden beschermd. Voor de zorgverleners komt er een helder wettelijk kader, zodat duidelijk is in welke gevallen ze wel en niet mogen ingrijpen in iemands persoonlijke vrijheid. Het voorstel moet nog goedgekeurd worden door de Tweede en de Eerste Kamer. Houd de website www.minvws.nl in de gaten. ◇

Top 5 Alternatieven voor vrijheidsbeperking

1. Geen alternatief (fixatie blijkt een overbodige gewoonte)
2. Hoog-Laag bed (valletsel- en valpreventie)
3. Melding door sensoren (infrarood melder, vloercontact-mat, laserbel)
4. Mensgerichte aandacht
5. Zinnvolle dagbesteding

Bron: www.zorgvoorbeter.nl

Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (BOPZ). Vijf middelen en maatregelen die mogen worden toegepast: afzondering, separatie, fixatie, het toediening van medicijnen, toediening van vocht en/of voeding, mits deze geregistreerd staan in het zorg- of behandelplan van de cliënt.

Wetsvoorstel Zorg en Dwang

Fixatievrije huizen?

1995

Wet op de Geneeskundige Behandelings Overeenkomst (WGBO)

1994

2008

- > IGZ-rapport Zorg voor Vrijheid
- > 8 patiënten overlijden door onrustband
- > Intentieverklaring 'Samen naar minder vrijheidsbeperking in 2011'

2009

2011

Meer weten? Kijk op www.alternatievenvoorfixatie.nl